

(Leiden 1882-1886; Taberî'nin *Târîh*'inin kısmî neşri olan iki ciltlik bu eser uzun yıllar neşir alanında örnek olarak kabul edilmiştir). 5. *Il Libro dei verbi di Ibn al Kutıyyah* (Leiden 1894; İbn Kütıyye'nin *Kitâbü'l-Ef'âl*'inin neşridir). 6. *Tables al-pabétiques du Kitâb al-Ağâni* (Leiden 1900). 7. *Il "Muhtasar" o Sommario del diritto malechita di Halil Ibn İshâq* (Milano 1919, Halil b. İshak el-Cüнді'nin *el-Muhtasar*'ının David Santillana ile birlikte İtalyanca'ya tercümesidir). 8. *L'Arabie antèislamique* (Paris 1921). 9. *Summarum Grammaticae veteris linguae arabicae meridionalis* (Kahire 1930).

BİBLİYOGRAFYA :

G. Gabrieli, *Manuale di bibliografia musulmana. Parte prima. Bibliografia generale*, Roma 1916, bk. Fihrist; F. Gabrieli, "Cinquant'anni di studi orientali in Italia", *Dal Mondo dell'Islam. Nuovi saggi di storia e civiltà musulmana*, Milano-Napoli 1954, s. 231-232; a.m.f., *La Storiografia arabo-islamica in Italia*, Napoli 1975, s. 47-49, 66, 118; G. Levi Della Vida, "La soffitta delle Botteghe Oscure", *Fantasmî Ritrovati*, Vicenza 1966, s. 20-72, ayrıca bk. İndeks; a.m.f., "L'Opera orientalistica di Ignazio Guidi", *OM*, XV/5 (1935), s. 236-248 (*Aneddotti e svaghi arabi e non arabi*, Milano-Napoli 1959, s. 232-249); Bedevî, *Mevsû'atü'l-müsteşrikin*, s. 133-138; R. Gottheil, "Ignazio Guidi - Selected Bibliography", *JAOS*, sy. 55 (1935), s. 458-463; E. Littmann, "Ignazio Guidi", *ZDMG*, sy. 89 (1935), s. 119-130; S. G. Mercati, "Ignazio Guidi", *Byzantion*, sy. 10, Bruxelles 1935, s. 794-803; "Guidi, Ignazio", *Enciclopedia Italiana*, Roma 1929-39, XVIII, 253.

MAHMUT H. ŞAKİROĞLU

GUIDI, Michelangelo

(1886-1946)

İtalyan şarkiyatçısı
ve Doğu Hıristiyanlığı uzmanı.

19 Mart 1886'da Roma'da doğdu. Babası ünlü şarkiyatçı Ignazio Guidi'nin yolunda yürüyerek mesleğindeki ilk bilgileri ondan alırken Roma Üniversitesi Şarkiyat Bölümü'nde okudu. İlmî yeteneğini, Leone Caetani gibi sahasında meşhur kişilerle kurduğu ilişkiler sayesinde daha da geliştirdi. Çok sayıda dil öğrenme merakı çocukluk yıllarında başladı. Ülkesinde orta ve yüksek öğretim sırasında zorunlu ders olarak okutulan Grekçe, Latince ve bir Batı dilinden başka Farsça, Türkçe, Rusça ve Kiptice öğrendi. Kiptice'deki Grekçe kelimeler üzerine hazırladığı tezle üniversiteden mezun olduktan (1909) bir müddet sonra okuduğu Şarkiyat Bölümü'nde göreve

başladı ve ölümüne kadar devam ettiği bu görevi sırasında Francesco Gabrieli ve Maria Nallino gibi birçok önemli şarkiyatçının yetişmesinde etkili oldu. 1926'dan 1929'a kadar Kahire Üniversitesi'nde Arap filolojisi üzerine ders verdi. 1938-1945 yıllarında Roma Üniversitesi Şarkiyat Bölümü'nün, 1932-1946 arasında da babasının çabasıyla kurulan *Rivista degli Studi Orientali* dergisinin direktörlüğünü yapan Guidi yurt içinde ve dışında birçok bilimsel kuruluş ve vakfın üyesiydi.

Eserleri. Aynı zamanda bir Doğu Hıristiyanlığı ve Kiptî kilisesi uzmanı olan Guidi şarkiyatın çeşitli kollarında araştırma yapmış, özellikle İslâm tarihi ve Arap edebiyatıyla ilgilenmiştir. Sayısı 150'ye yaklaşan eserlerinin çoğu ilmî makale şeklinde olup bunların arasında birkaç kitapla ansiklopedi maddeleri de bulunmaktadır. *Storia delle Religioni* (ed. P. Tacchi-Venturi, Torino 1936) adlı kitabın 227-359. sayfaları arasında yer alan "Storia della religione dell'Islam" başlıklı çalışması en kalıcı eseri sayılmaktadır ve kitap bugüne kadar pek çok baskı yapmıştır. *Enciclopedia Italiana* için yazdığı "Orientalismo" maddesi, günümüzde dahi bu alanda aşılammış olan maddeler arasındadır. Yine bu ansiklopediyeye yazdığı "Yazidi" ve *Encyclopedie de l'Islam*'a yazdığı "Mazdak" maddeleri de önemlidir. Türk âlemiyle ilgili başlıca çalışmaları, 1924 tarihli *Kânûn-ı Esâsî*'den İtalyanca'ya yaptığı tercüme ile ("La costituzione turca", *Oriente Moderno*, IV [1924], s. 667-675) "Le vicende del Turchestan e la rivoluzione russa" (*Nuova Antologia*, VI / 249 [1926], s. 185-201, 339-349) adlı makaleleridir.

Guidi'nin diğer önemli çalışmaları şöylece sıralanabilir: "Sulle poesie di Mu-zâhîm al-'Uqaylî" (*RSO*, IX [1921-1923], s. 48-54); *Gli scrittori zayditi e l'ese-gesi coranica mu'tazilita* (Roma 1925); *La lotta tra l'Islâm e il Manicheismo. Un libro di Ibn al-Muqaffa' contro il Corano confutato da al-Qâsım b. Ib-râhîm* (Roma 1927); "Origine dei Yazidi e storia religiosa dell'Islam e del dualismo" (*RSO*, XIII [1932], s. 286-300); "Trois conférences sur quelques problèmes généraux de l'orientalisme" (*Annuaire de l'institut de philologie et d'histoire orientales*, III [1935], s. 167-216); "Sui Hârigiti" (*RSO*, XXI [1944], s. 1-14); *Storia e cultura degli Arabi fino alla morte di Ma-ometto* (Firenze 1951; bu eserde Leone Caetani'nin etkisi görülür).

BİBLİYOGRAFYA :

F. Gabrieli, "Michelangelo Guidi", *Dal Mondo dell'Islam. Nuovi saggi di storia e civiltà musulmana*, Napoli 1954, s. 264-278; a.m.f., "Ricordo di Michelangelo Guidi", *Studi e ricerche sull'Oriente cristiano*, Roma 1978, I, 3-4; a.m.f., *La Storiografia arabo-islamica in Italia*, Napoli 1975, s. 51, 52, 67, 77, 78, 100, 119-120; A. Bausani, "Cinquant'anni di Islamistica", *Gli Studi sul Vicino Oriente in Italia dal 1921 al 1970, II. L'Oriente Islamico*, Roma 1971, s. 5, 6, 8-9; U. Rizzitano, "Gli studi di storia araba", a.e., s. 34-36; Necib el-Akîkî, *el-Müsteşrikin*, Kahire 1980, I, 441, 442; Bedevî, *Mevsû'atü'l-müsteşrikin*, s. 139-143; E. Rosi, "Michelangelo Guidi (1886-1946)", *OM*, XXVI (1946), s. 51-55; G. Levi Della Vida, "Michelangelo Guidi", *RSO*, XXI (1946), s. 257-270 (*Aneddotti e svaghi arabi e non arabi*, Milano-Napoli 1959, s. 278-288); "Michelangelo Guidi", *Enciclopedia Italiana*, Roma 1929-39, XVIII, 252 vd.

MAHMUT H. ŞAKİROĞLU

GUILLAUME, Alfred

(1888-1965)

Özellikle hadis ilmi üzerine
yaptığı çalışmalarla tanınan
İngiliz şarkiyatçısı.

Oxford Üniversitesi'nde teoloji ve Doğu dilleri okuduktan sonra uzmanlık alanı olarak Arapça'yı seçti. I. Dünya Savaşı sırasında önce Fransa'da bulundu; daha sonra Mısır'da İngiliz Orduları Yüksek Komiserliği'ne bağlı Britanya Hükümeti Arap Bürosu'nda yüzbaşı rütbesiyle çalıştı. Savaş bitince Durham Üniversitesi'nde Doğu dilleri, Londra Üniversitesi'nde Kitâb-ı Mukaddes araştırmaları okuttu. II. Dünya Savaşı sırasında Beyrut Amerikan Üniversitesi'nde misafir profesör olarak bulundu ve bu vesileyle müslümanlar arasında çevresini genişletti. 1947-1955 yıllarında Londra Üniversitesi'nde Arapça profesörlüğü ve The School of Oriental and African Studies'in Yakın ve Uzakdoğu Bölümü başkanlığı görevlerinde bulundu. 1951'de İstanbul'da toplanan XXII. Milletlerarası Müsteş-

Alfred
Guillaume

rikler Kongresi'ne katıldı. 1953'te İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin davetlisi olarak Batı'daki İslâm araştırmaları üzerine beş ayrı konferans verdi ve bu konferanslarıyla Türk ilim çevrelerinde hayli tepki çekti (aş. bk.). 1955-1957 yılları arasında yine misafir profesör olarak Amerika Birleşik Devletleri'nin Princeton Üniversitesi'nde Arapça okuttu. Guillaume, el-Mecmau'l-ilmiyyü'l-Arabî bi-Dımaşk ile el-Mecmau'l-ilmiyyü'l-İrâkî'nin şeref üyesiydi.

Guillaume'un ilmî kariyerinde, 1928 yılında Charles Core adlı bir rahip arkadaşı ile birlikte, Ahd-i Atîk ve Tevrat'a dahil edilmeyen apokriflerle şerhleri üzerine yürüttükleri araştırmalar önemli bir yere sahiptir. Teolojiye duyduğu ilgi, İslâm dini hakkındaki araştırmalarında kendisini zaman zaman kelâm ilmüne yöneltmişse de asıl alanını çoğunlukla hadis ilmi oluşturmuştur. Kahire'de Arap bürosunda görev yaparken hadisin müslümanların fikrî ve siyasî tercihlerinde ne kadar etkili olduğunu görmüş, 100 milyondan fazla müslümanın yaşadığı Büyük Britanya İmparatorluğu'nda müslüman inanç ve yaşayışını yönlendiren Kur'an'ın hemen yanı başındaki bu İslâmî kaynak hakkında herhangi bir İngilizce eserin bulunmadığını fark ederek ihtiyacı karşılamak üzere hadis konusunda çalışmak istemiştir. Nitekim 1924 yılında yayımladığı *The Traditions of Islam* adlı kitap, o tarihte konuyla ilgili yazılmış yegâne İngilizce eser durumundadır. Ancak müellifin de açık yüreklilikle itiraf ettiği gibi bu kitap, büyük ölçüde İgnaz Goldziher'in 1890'da çıkan *Muhammedanische Studien* adlı eserine dayanmaktadır (*The Traditions of Islam*, s. 5-6) ve bugün ortaya konulmuş olduğu üzere herhangi bir orijinal görüş ihtiva etmemektedir (A'zamî, Giriş, s. XVII).

Klasik İslâmî anlayış açısından bakıldığında Guillaume'un hadis ilminin temelleri hakkındaki düşüncelerinin neredeyse tamamen olumsuz tenkitlere dayandığı görülmektedir. *The Traditions of Islam*'da, hicrî I. yüzyıla ait yazılı hadis rivayetinin bulunmayışı veya böyle bir yazılı metnin sonraki âlimlerce zikredilmeyişi, sözlü rivayetlerin III. (IX.) yüzyıla kadar çeşitli değişikliklere uğrama ihtimalinin yüksek oluşu, İslâm dünyasındaki siyasî, dinî ve içtimaî ihtilâfların hadis uydurmaya elverişli bir zemin oluşturması, bazı hadislerde Hz. Peygamber zamanında konu edilmesine imkân bulunmayan geç dönem tartışmalarının yer alması gibi gerekçelerle ha-

dis literatürünün sonradan ortaya konmuş olduğu iddiasını tekrarlamaktadır (s. 12-13, 19). Buna karşılık H. A. R. Gibb, Goldziher'le başlayıp J. Schacht ve D. S. Margoliouth gibi müsteşriklerce de üzerinde durulan bu iddiaların son araştırmaların ışığında yeniden gözden geçirilmesi ve bu konudaki çalışmaların ön yargılardan arındırılması gerektiğini vurgulamaktadır (*Mohammedanism*, Önsöz). Bir bakıma hadis literatürünün tamamını geç dönemlerde kaleme alınmış uydurma bir edebiyat olarak gösteren bu iddialar müslüman âlimlerce zaman zaman çürütülmüştür. Bu çalışmaların en son ve mükemmel örneği Mustafa el-A'zamî tarafından gerçekleştirilmiştir. Onun bu gibi iddiaları çürütmek üzere kaleme aldığı *Studies in Early Hadith Literature* adlı doktora çalışmasının, önsözünde A. J. Arberry tarafından "modern zamanların bu sahada yapılmış en heyecan verici ve orijinal araştırmalarından biri" şeklinde tanımlanmış olmasından, Guillaume'un temsil ettiği hadis anlayışının artık şarkiyat çevrelerinde dahi tartışmalı görüldüğü sonucu çıkarılabilir (A'zamî'nin Guillaume'un benzeri iddialarına karşı verdiği cevaplar için bk. *Studies in Early Hadith Literature*, s. 262-263, 285, 288-292, 302).

Guillaume'un yazılarında yer alan başka bir iddia da İslâmî inanç ve öğretilerin yahudi ve hıristiyan kaynaklarına dayandığı yolundadır. Guillaume Yahudiliğin İslâmiyet'in temeli olduğunu ileri sürmüş, müslümanların kader anlayışını hıristiyan muhitlere, özellikle Yahyâ ed-Dımaşkî ile Theodore Ebû Kurre arasındaki tartışmalara bağlamıştır (geniş bilgi ve tartışmalar için bk. *New Light on the Life of Muhammad*, s. 6-7; Kutluay, s. 22, 114). İbn İshak'ın Kûfe'deki sıret derslerini ihtiva eden bir yazmayı tanıttığı bir eserinde de müellifin, Hicaz Arapları'nın yahudi ve hıristiyan etkisine kapalı oldukları şeklindeki görüşünü yanlış bulmakta ve onun hıristiyan olan dedesinden dolayı kendisinin etki altında kalmadığını göstermek için bu fikri savunmuş olabileceğini ileri sürüp o dönemde Hicaz'la -özellikle Medine'nin- sinagoglarla dolu olduğunun ve Kur'an ile Talmud öğretileri arasında yakın benzerlikler bulunduğunun unutulmaması gerektiğini söylemektedir (a.e., s. 6-7).

Guillaume, 11-17 Mayıs 1953 günlerinde İstanbul'da verdiği konferanslarda Kur'an-ı Kerim'in mahiyeti, hadislerin sıhhati ve İslâm kelâmının, dolayısıyla itikad sisteminin mâruz kaldığı dış

tesirler üzerine müslüman dinleyicilerin infialine sebep olacak çeşitli fikirler ileri sürmüştür; bunlar ana hatlarıyla şöyle sıralanabilir: 1. Vahiy yahut ilham edilenler doğrudan kitaplar değildir; Allah hiçbir peygambere bizzat düzene koyduğu bir metin indirmemiş, sadece onun zihnine hitap etmiştir. Kitaplar peygamberlerin ifadesiyle şekillendiği için Kur'an da lafzen Allah kelâmı olmayıp cümlelerini Hz. Muhammed'in tertiplemediği ve kâtiplerine yazdırdığı bir eserdir. Ayrıca kutsal kitaplar arasında bir üslup birliğinin bulunmayışı onların doğrudan doğruya ilâhî kelâm olmadığını ortaya koymakta ve Kur'an'da görülen gramer hataları da bunu doğrulamaktadır. 2. İnsanlar hata yapmaktan kurtulamadıkları için Kur'an dahil kutsal kitaplarda hatalara rastlamak mümkündür. Nitekim gerek Kitâb-ı Mukaddes'te gerekse Kur'an'da kâinatın altı günde yaratıldığı yazılıdır ki bu ifadeler modern ilmî gerçeklere uymaz. 3. Dindeki bazı umde ve telkinler geçici bir anlam taşımaktadır. Bu umde ve telkinler kutsal kitapları tertip eden peygamberlerin devirlerini yansıttığından dindeki tekâmül olgusuna uygun olarak o döneme ait sayılmalıdır. 4. Hadis literatürü siyasî, dinî ve içtimaî ihtilâfların sevkiyle sonradan uydurulduğu için sünnetin fıkhıdaki teşriî değeri tartışmalıdır. 5. İslâm itikad sistemi büyük ölçüde yahudi ve özellikle hıristiyan teolojisinin tesiri altında teşekkül etmiştir (*İTED*, I/1-4, s. 121-138).

Bu fikirler Ali Kemâlî Aksüt, M. Râif Ogan ve Osman Keskiöğlü gibi müellifler tarafından *İslâm Mecmuası*'nda yayımlanan bir dizi makale ile eleştirilip reddedilmiştir. Tenkitler daha ziyade Guillaume'un İslâmî vahiy anlayışını Hıristiyanlığınkıyile karıştırdığı, Kur'an'ın her ne kadar bir fen kitabı değilse de ilimle çatışmadığı, tahrif edildiği bilinen Kitâb-ı Mukaddes ile Kur'an arasında üslup birliği aramanın saçmalığı, dilin kaideden değil kaidenin dilden çıkarıldığı ve dolayısıyla gramer kurallarının dil âlimlerince sonradan konulduğu düşünüldüğünde Kur'an'da gramer hatası bulunmuş iddiasının temelsiz kaldığı ana fikirlerine dayanmaktadır (bu tenkitlerin yer aldığı makaleler için bk. Parlakışık, s. 87-144; Cerrahoğlu, s. 47).

Şarkiyatçılığı tenkit eden müslüman yazarlardan bazıları, onun görüşlerine klasik müsteşrik ön yargılarının hâkim olduğunu belirtirken bu ön yargıların misyonerlik ruhu ile yönlendirildiğini vurgulamışlar. Özellikle Mısır hükümetince

yabancı ülkelere tahsile gönderilen ve Guillaume'dan ders alan çok sayıda öğrencinin ondan hayli etkilendiğini belirtmişlerdir (Mustafa es-Sibâî, s. 30; M. Abdülfettâh Uleyyân, s. 26).

Eserleri. 1. *The Traditions of Islam. An Introduction to the Study of the Hadith Literature* (Oxford 1924; Beyrut 1966; Lahore 1977). 2. *Al Chahristani, Nihayat al-Iqdam* (London 1934; Şehristânî'nin *Nihâyetü'l-ikdâm ft 'ilmi'l-ke-lâm* adlı eserinin tenkitli neşri). 3. *Islam* (London 1954, 1990). 4. *The Life of Muhammad. A Translation of Ishaq's Sîrat Rasul Allah. With Introduction and Notes* (Oxford 1955; *Sîretü İbn İshâk*'ın İngilizce tercümesi). 5. *New Light on the Life of Muhammad* (Manchester 1960). Guillaume'un önemli makalelerinden bazıları da şunlardır: "Where was al-Mas'yid al-Aqşâ?" (*Al-Andalus*, XVIII [1950], s. 323-336); "The Version of the Gospels used in Medina circa A. D. 700" (a.e., XV [1950], s. 289-296); "Christian and Muslim Theology as Represented by Al-Shahrastâni and St. Thomas Aquinas" (*BSOAS*, XIII [1950], s. 551-580); "Some Remarks on Free Will and Predestination in Islam (together with a translation of the Kitabu-l Qadar from the Sahih of al-Bukhari)" (*JRAS*, I [1924], s. 43-63); "A Debate between Christian and Muslim Doctors" (*JRAS* [centenary supplement, 1924], s. 233-244).

BİBLİYOGRAFYA :

A. Guillaume, *The Traditions of Islam. An Introduction to the Study of the Hadith Literature*, Oxford 1924 — Beyrut 1966, s. 5, 6, 12-13, 19; a.mlf., *Islam*, London 1959, arka kapak; a.mlf., *New Light on the Life of Muhammad*, Manchester 1960, s. 5-10; H. A. R. Gibb, *Mohammedanism*, Oxford 1970 — New York 1982, Önsöz; M. M. Azami, *Studies in Early Hadith Literature*, Indianapolis 1978, Giriş, s. XVII, 18, 262-263, 285, 288-292, 302; Mustafa es-Sibâî, *el-İstisrâk ve'l-müsteşri-kün mâ lehüm ve mâ aleyhim*, Beyrut 1979, s. 30; M. Abdülfettâh Uleyyân, *Edvâ' ale'l-istişrâk*, Kahire 1980, s. 26; Necîb el-Akîkî, *el-Müsteşri-kün*, Kahire 1980, II, 117-118; Mîşâl Cühâ, *ed-Dîrâsâtü'l-'Arabîyye ve'l-İslâmîyye ft Ürüb-bâ*, Beyrut 1982, s. 48-49; İsmail Cerrahoğlu, *Tefsîr Usûlü*, Ankara 1983, s. 47; Yaşar Kutluay, *İslâm ve Yahudi Mezhepleri*, Ankara 1985, s. 22, 114; M. Ahmad Anees — A. N. Athar, *Guide to Sira and Hadith Literature in Western Languages*, London 1986, s. 67, 94, 106, 199, 226, 239; Ahmet Parlakışık, *Oryantalizmin Sorular*, İstanbul 1995, s. 87-150; "Profesör A. Guillaume'in İstanbul Üniversitesinde 'Garp-te İslam Tedkikleri' Mevzuuna Dair Verdiği Konferanslar", *İTED*, 1/1-4 (1953), s. 119-145; Zeki Velidi Toğan, "XXII. Beynelmîlel Müsteşriker Kongresinin Mesaisi ve İslam Tedkikleri", a.e., s. 13.

İLHAN KUTLUER

GÜL

(الغول)

Câhiliye Arapları'nda efsanevi bazı varlıklara verilen ad.

Sözlükte, "bir kimseyi bilemeyeceği yönden ansızın yakalamak, helâk etmek" anlamına gelen gavl kökünden türemiş bir isim olup "insanı şaşkınlıkla yakalayıp helâk eden şey" demektir (çoğulu ağvâl ve gîlân).

Câhiliye Arapları'nın folklorundan söz eden kaynakların tasvirlerine göre gül her rengine ve şekle girebilen, ıssız çöllerde insanı şaşırtıp öldüren çirkin görünümü bir yaratıktır. Geceleyn yalnız dolaşan insanlara değişik biçimlerde görünür ve onları aldatıp yok eder. Sadece ayakları değişmez ve eşek toynağına benzeyen ayaklarından tanınır. Kılıçla vurulan ilk darbeye ölür, ikinci bir darbe vurulursa yeniden canlanır. Câhiliye inancına göre güllerin aslı, göklerden gizlice haber almaya çalışan veya insanlara güzel kadınlar şeklinde görünen, onlarla evlenen cinlere (sil'ât) dayanmaktadır. Bu tür cinleri parlak bir ışık (şihâb) kovalar ve neticede bir kısmı yanıp ölür, bir kısmı da denize ve karaya düşer. Denize düşenler timsah, karaya düşenler de gül olur (Zekeriyâ b. Muhammed el-Kazvîni, s. 391). Câhiz, gülün Câhiliye devri Arap şiirine konu teşkil ettiğini nakleder (*Kitâbü'l-Ḥayevân*, VI, 53). Hz. Peygamber'i öven şairlerden Kâ'b b. Zühayr de *Kaşidetü'l-bürde*'sinde gülün değişik renklere girişine temas eder (s. 29).

Kur'an-ı Kerîm'de şeytanların ve cinlerin varlığından açıkça söz edilmesine rağmen gülden bahsedilmemekte, sadece cennet şarabının akli dengeyi bozmayan bir nitelikte olduğu belirtilirken "gavl" kelimesi kullanılmaktadır (es-Sâfât 37/47); bunun ise Câhiliye inanışlarına konu olan gül ile ilgisi yoktur.

Hadis literatüründe güle yer veren rivayetlerin bir kısmında böyle bir varlığın bulunmadığı belirtilirken bir kısmında, gülün evlere yaklaşmaması için besmele çekilmesi ve Âyetü'l-kürsî okunması, şerrinden korunmak için de ezan okunması tavsiye edilmiştir (*Müsned*, III, 305; Müslim, "Selâm", 109; Tirmizî, "Feza'îlü'l-Ḳur'ân", 3). Birbirleriyle çelişen bu hadislerin yorumu konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Ebû İshak el-İsfereyîni ve Zemahşerî başta olmak üzere âlimlerin çoğunluğu, birinci gruptaki hadisleri dikkate alarak gül diye bir varlı-

ğın bulunmadığını, bunun Câhiliye Arapları'nın asılsız inançlarına dayandığını belirtmişlerdir. İki grup hadis arasındaki çelişkiyi ortadan kaldırmaya çalışan hadis âlimleri ise gülün varlığına işaret eden ikinci grup hadisleri esas alarak onun mevcudiyetini kabul etmişler ve birinci gruptaki hadislerde, gülün her şekle girip insanları yok edebilen bir yaratık olduğu tarzındaki inanışın asılsızlığına dikkat çekildiğini söylemişlerdir.

Câhiliye dönemi inançları arasında yer alan, kuş ve benzeri hayvanların uğursuzluğuna, mikropsuz hastalıkların si-rayetine, insan karnında açlık hissini doğuran yılan gibi bir canlının mevcudiyetine ve gül türünden öldürücü hayaletlerin varlığına dair telakkilerin bätül olduğunu kesin bir dille ifade eden birçok hadis vardır (meselâ bk. Buhârî, "Ḥîb", 19, 43-45, 54; Müslim, "Selâm", 102-116; Ebû Dâvûd, "Ḥîb", 24; krş. Muhammed es-Saîd b. Besyûnî, VII, 267-272). Buna karşılık, Câhiliye inançlarının kalıntısı olarak bir hayaletin görülmesi durumunda da besmele çekmek ve ezan okumak gibi müslümanların mâneviyatını güçlendiren uygulamalar tavsiye edilmiştir. Konuyla ilgili rivayetlerde bu tür vesveselerin cinlerden ve şeytandan gelebileceğine işaret edilmiştir. Bu husus da gülün ontik bir nitelik taşımadığını göstermektedir.

Eski Arap ve İran masallarına konu teşkil eden gül efsanesi Anadolu-Türk folkloruna cadı, umacı, dev anası, gulyabani, karakoncolos gibi adlarla geçmiş, Batı folklorunda da "ne insan ne hayvan olan, kadavra ve çocuk yiyerek beslenen" niteliklerle yer almıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "gvl" md.; Wensinck, *el-Mu'cem*, "gül", "gîlân" md.leri; *Müsned*, III, 305, 312; Buhârî, "Ḥîb", 19, 43-45, 54; Müslim, "Selâm", 102-116; Ebû Dâvûd, "Ḥîb", 24; Tirmizî, "Feza'îlü'l-Ḳur'ân", 3; Kâ'b b. Zühayr, *Kaşidetü bânet Sü'ad*, Beyrut 1406/1986, s. 29; Câhiz, *Kitâbü'l-Ḥayevân*, VI, 53, 165, 171, 195, 248, 255; Zemahşerî, *el-Keşşâf* (Kahire), III, 340; İbnü'l-Esîr, *en-Nihâye*, III, 396; Zekeriyâ b. Muhammed el-Kazvîni, *Acâ'ibü'l-mahlûkât* (nşr. Fârûk Sa'd), Beyrut 1978, s. 391; Bedreddin eş-Şiblî, *Ahkâmü'l-cân* (nşr. Seyyid el-Cemîlî), Beyrut, ts. (Dâru İbn Zeydün), s. 36; Demîrî, *Ḥayâtü'l-hayevân*, II, 130-134; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, VI, 728-730; Muhammed b. Hişam el-Ensârî, *Şerhu Kaşidetü Kâ'b b. Zühayr* (nşr. Mahmûd Hasan Ebû Nâci), Dimaşk 1401/1984, s. 135; Muhammed es-Saîd b. Besyûnî, *Mevsû'atü etrâfi'l-hadîsi'n-nebeviyyi's-şerîf*, Beyrut 1410/1989, VII, 267-272; "Gül", *TA*, XVIII, 112; D. B. Macdonald — [Ch. Pellat], "Ghül", *EL*² (İng.), II, 1078-1079; Th. Nöldeke, "Arabs (Ancient)", *ERE*, I, 669-671.

İLYAS ÇELEBİ